

10. Дацків І.Б. Здобутки дипломатії гетьманату Павла Скоропадського. Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. Том XXIII. Україна – історія С. 349-367.
11. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енциклопедичний довідник. К., 1987. С. 53.
12. Державний вістник. 1918. 18 травня. № 2.

Фіалко Ангеліна Вадимівна
здобувачка вищої освіти ступеня бакалавр
факультет Міжнародно-правових відносин
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наук. керівник – доцент Н. В. Єфремова

ВІЙСЬКОВІ РЕФОРМИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Збройні Сили завжди були вирішальним фактором існування державних утворень, особливо в умовах зовнішньої агресії. Сьогодні, коли триває російська агресія на Сході нашої держави варто звернутись до історичного минулого, зокрема до періоду Української Держави часів гетьмана Павла Скоропадського. Цей період став показовим у розбудові регулярного національного війська. Досвідчений військовик, до революції командир 34-го армійського корпусу, почесний отаман Вільного козацтва, гетьман Павло Скоропадський, прийшовши до влади 29 квітня 1918 року, зосередив основну увагу на формуванні власної регулятивної армії.

Маючи життєвий досвід кадрового військового гетьман розумів, що закріпити незалежність України всупереч усім деструктивним силам можна тільки завдяки створенню боєздатної армії. Тому законом про тимчасовий державний устрій України від 29 квітня 1918 р. П. Скоропадський затвердив себе Верховним Воеводою Української Армії і Флоту [1].

Гетьман одразу зазначив, що захист вітчизни є святим обов'язком кожного козака і громадянина Української Держави. Також нове керівництво, ймовірно, намагалося підняти престиж Збройних Сил, задекларувати їх значення для існування державного організму. Крім цього, необхідно було зважати на

присутність німецько-австрійських військ, керівництво яких мало вплив на політичні кроки гетьмана.

Зокрема, ще під час переговорів П. Скоропадського з німецьким командуванням 24 квітня 1918 р. він був поставлено перед фактом, що на перших порах велика українська армія не буде створюватися [2, с.74]. Сам гетьман пізніше зазначав з цього приводу: «При першій моїй розмові про формування армії, генерал К. Гренер сказав мені: «До чого Вам армія? Ми знаходимось тут, нічого противного Вашому уряду всередині країни ми не дозволимо... Створіть собі невеликий загін у дві тисячі чоловік для підтримки порядку у Києві і для охорони Вас особисто» [3, с.179].

Боездатна українська армія могла стати серйозною перепорою для союзників у задоволенні ними власних потреб в Україні. Надавши допомогу в звільненні України від більшовиків, Німеччина та Австро-Угорщина, вимагаючи виконання підписаних домовленостей, вивозили з України все, що могли і, зокрема зброю.

Загалом питання взаємодії П. Скоропадського й німецького командування відносно будівництва армії є дискусійним і викликає у вітчизняній історіографії досить різні судження. Водночас очевидним є той факт, що в супереч волі Німеччини і Австро-Угорщини гетьман здійснював доволі активну роботу щодо організації регулярної армії в Українській Державі. Однак, іноземний вплив все ж таки гальмував процеси побудови збройних сил України. Намагаючись зменшити цю залежність, 5 вересня 1918 р. П. Скоропадський зустрівся з кайзером Вільгельмом II у наслідок чого було узгоджено питання щодо створення Української армії з попередньою чисельністю у 12 тис. осіб, з правом її подальшого збільшення до 400 тис. осіб [2, с. 179].

Доцільно нагадати, що на момент встановлення гетьманату П. Скоропадського в Україні у його розпорядженні була Запорізька дивізія під командуванням полковника З. Натієва, котра на той момент налічувала до 6 тис. багнетів. Разом з кінним полком у 500 шабель і кількома батареями. Власне дивізія складалася з I Запорізького полку ім. Дорошенка, II Запорізького пішого

полку, III Гайдамацького пішого полку, гарматного запорізького полку, кінного полку ім. К. Гордієнка, інженерного полку й панцирного дивізіону. Згодом, після зростання чисельності дивізії, її реорганізували у корпус [4, с. 205].

У складі Ради Міністрів Української Держави було створено військове міністерство, яке почало інтенсивну підготовку до подальшої розбудови регулярної армії. З 21 травня 1918 р. його очолив генерал-лейтенант О. Рогоза, який сприяв створенню військових навчальних закладів при Генштабі, залучав до роботи фахівців (С. Дельвіга, М. Юнакова та ін.). На чолі Генерального Штабу перебував полковник О. Сливинський. На чолі українських морських справ з 3 травня 1918 року перебував контр-адмірал М. Максимів. Українським Військовим Чорноморським флотом у Севастополі командував контрадмірал М. Остроградський, а після його відставки з 10 червня 1918 року – контр-адмірал В. Ключковський [5, с. 92].

Основним завданням армії на думку П. Скоропадського та його уряду передбачалася охорона держави від зовнішніх ворогів і підтримка внутрішньодержавного ладу.

Особливим формуванням в Українській Державі були Сірожупанники, зібрані за аналогією із Синьожупанниками з українських військовополонених (тільки не в Німеччині, а в Австро-Угорщині). Офіційно їх частина мала назву Першої козацько-стрілецької дивізії. Її очолив колишній начальник Одеського піхотного училища, а потім українізованої 78-ї дивізії Румунського фронту генерал-лейтенант Ф. Василіїв-Чечель [6, с. 245- 246]. Це військове з'єднання було повністю споряджене і озброєне на кошти Австро-Угорщини. 13 серпня 1918 р. було підписано угоду з українською стороною про передачу дивізії Українській Державі. Угода передбачала, що дивізія розглядається Центральними державами як регулярне з'єднання, що знаходиться в розпорядженні українського уряду, але мало використовуватися спільно з союзними військами для встановлення і підтримки порядку і безпеки в Україні і проти зовнішніх ворогів України [7, с. 215].

27 червня 1918 року були затверджені штати окремої Сердюцької дивізії. Вона мала нараховувати до 5000 багнетів. Укомплектовувати її слід було хлопцями від 18 до 25 років з родин хліборобів, заможних господарів. Дивізією командував полковник В.Клименко, а начальником штабу був полковник В. Сільський [8, с. 147]. Сердюцька дивізія розглядалася гетьманом як власна гвардія, в основу формування якої покладалася, перед усім, не національний, а соціальний принцип. Складним був процес включення в гетьманську систему Збройних Сил Січових Стрільців.

Сам гетьман неодноразово підкреслювало необхідність аполітичності майбутніх регулярних військовослужбовців і особливу роль відводив питанням дисципліни й військової підготовки солдатів. На таку позицію, безумовно, вплинув досвід УЦ Ради, коли армія, піддавшись більшовицькій політичній агітації, фактично була розкладена, не проявляла належної зібраності й дисциплінованості.

24 липня 1918 р. було зроблено новий крок у розбудові майбутнього війська – Рада Міністрів ухвалила Закон про загальний військовий обов'язок та затвердила план організації армії. За ним Збройні Сили мали складатися «з 8 армійських корпусів (комплектувалися територіальним методом і відповідали 8 військовим округам: I – Волинському, II – Подільському, III – Одеському, IV – Київському, V – Чернігівському, VI – Полтавському, VII – Харківському і VIII – Катеринославському; кожен корпус складався з двох піхотних дивізій, двох бригад польових гармат, однієї бригади важких гармат, одного корпусного кінного полку, чотирьох автопанцерних та радіотелеграфічних сотень, повітряного полку, двох залізничних сотень технічного та санітарного куренів), гвардійської сердюцької дивізії, окремої таврійської пішої бригади, 4 кавалерійських дивізій, окремої кавалерійської бригади, 2 батальйонів понтонерів, 3 бригад важкої артилерії, 3 повітряних інспектур, 2 інспектур повітроплавних балонів, ескадрильї великих аеропланів, повітряної школи, залізничної бригади, 108 повітряних комендатур, 9 інспектур кінного ремонту, 8 ремонтних депо, штабного кавалерійського полку, 4 запасних кавалерійських

полків і 108 повітових комендатур. Передбачалися також військова академія з трирічним навчанням, 4 кадетські школи, 2 військові школи старшин для піхоти, по одній школі для кінноти, артилерії та технічної служби» [9, с. 104].

Тривалість служби у піхоті встановлювалася у 2 роки, в артилерії та кінноті – 3 роки, у флоті – 4 роки. Кількісно армія мала становити 310 тис. солдатів, з них 291220 – рядових і підстаршин, 14930 – старшин, 175 – генералів, 2975 – військових урядовців [10].

Генеральний план організації Збройних сил передбачав «створення Інспектури повітряних сил, яка мала підпорядковуватися безпосередньо начальнику Ген-штабу. В збройних силах планувалося створення 3 повітряних інспектур (авіаційних загонів), 2 інспектур аеростатів і спеціальної повітряної школи для підготовки льотного складу. До того ж, кожний з армійських корпусів сухопутних військ мав би мати окрему авіачастину. Свої авіаційні розвідувальні підрозділи мав і Чорноморський флот, формуванню якого Гетьманат приділяв особливу увагу. На озброєнні Чорноморського флоту знаходилося до 20 гідропланів» [11, с.426-427, 441-442].

На Збройні Сили з бюджету Української Держави мала виділятися сума в 1 мільярд 254 мільйони карбованців. Визначалися і дати перших призовів – 15 листопада 1918 р. (згодом перенесено на 1 грудня 1918 р.) і 1 березня 1919 р. [12, с. 97]. На доповнення закону від 24 липня, 1 серпня 1918 р. було ухвалено закон «Про політично-правове становище служачих військового відомства», який давав роз'яснення стану військовослужбовців у юридичній площині.

Складним був процес включення в гетьманську систему Збройних Сил Січових Стрільців. Їх стосунки з новою владою склалися не просто, оскільки Стрільці під час подій 29 квітня 1918 р. проявили себе як прибічники УЦ Ради.

Крім цього, за Наказом Військової Офіції Української Держави від 7 листопада 1918 р. №674 створювався Окремий Корпус для боротьби з анархією у прикордонній смузі, який підпорядковувався особисто гетьману.

До початку листопада 1918 р. в Українській Державі у супереч іноземних протестів, гетьман закладав підвалини майбутньої регулярної армії. Але цей

процес відбувався у несприятливих умовах та потребував на значні кошти, яких не було в Українській Державі на той час. Також, все ще простежувалася залежність від сил союзників. Ґрунтовна військова доктрина П. Скоропадського на шляху до своєї практичної реалізації стикалася з багатьма труднощами – протидією соціалістичної опозиції, суперечливим німецько-австрійським чинником та й простим браком часу.

Література:

1. *Державний Вістник*. 1918, 16 травня. № 1.
2. Дорошенко Д. *Історія України 1917–1923 рр.* Ужгород; Нью-Йорк: Накладом др. Осипа Ципки, 1930. Т. 2. 500 с.
3. Скоропадський П. *Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918.* Київ-Філадельфія, 1995. 493 с.
4. Голубко В. *Армія Української Народної Республіки. 1917-1917.* Львів: Світ, 1997. 234 с.
5. Барановська Н.М. Підвалини військової політики гетьмана Павла Скоропадського. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Держава та армія.* 2014. № 784. С. 90-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPDA_2014_784_16.
6. Дорошенко Д.І. *Мої спомини про недавнє минуле (1914- 1920).* Вид. 2-ге. Мюнхен: Друк. «Ціцero», 1969. 427 с.
7. Тимошук О. В. *Охоронний апарат Української Держави (квітень-грудень 1918 року).* Харків: Вид-во Ун-ту внутр.справ, 2000. 462 с.
8. Сидоренко А. *Військова політика Української держави П. Скоропадського // Вісник КНЛУ. Серія: Історія, економіка, філософія.* 2015. Вип. 20. С. 140-153.
9. Сідак В.С. *Національні спецслужби в період Української революції 1917–1921 рр. (невідомі сторінки історії).* К.: Альтернативи, 1998. 320 с.
10. *Армія.* 1918. 3 грудня.
11. Крип'якевич І., Гнатевич Б., Стефанів З. та ін. *Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.).* 4-те вид., змін. і доп. Львів: Світ, 1991. 712 с.
12. Якимович Б.З. *Збройні Сили України: Нарис історії.* Львів, Ін-т українознавства НАН України 1996. 360 с.

Півень Дмитро Олегович
аспірант заочної форми навчання
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наук. керівник – доцент Н.В. Єфремова

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ ЗА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Непрості процеси релігійно-церковного життя та складність вирішення питань у площині державно-церковних відносин завжди актуалізують вивчення